

آموزش دادوستد "آتی" در بورس

بورس مسطح

«آینده، ادامه گذشته نیست». این جمله را فکر می‌کنم در کتاب «جهان مسطح است» نوشته «توماس فریدمن» خواندم. در کتاب «جهان مسطح است» جهان از کروی بودن کریستف کلمب به سطحی بودن دوره دیجیتالی و اینترنتی می‌رسد. به همین دلیل آقای فریدمن جهان کروی را جهانی مسطح می‌نامد. بورس تهران تا هفته گذشته کروی بود اما با امکان دادوستد اوراق آتی و کمی پیش‌تر، امکان دادوستد آن لاین سهام، بورس تهران هم مسطح شد. هرکس در بورس دادوستد می‌کند نگاهش به آینده است. او انتظار سودآوری در آینده را دارد. همه دیوانگی‌های بورس بازان به خاطر سود آینده است. «معاملات آتی» هم که معنی «فیوچرز» را می‌دهد، درحقیقت خود آینده است. چند روز پیش امکان دادوستد این اوراق با حضور مسئولان سازمان بورس و رئیس بورس استانبول با انجام معامله روی نماد بانک‌های کارآفرین و پارسیان رسماً فراهم شد. روزنامه‌ها نوشتند «با ورود این محصول جدید علاوه بر امکان پوشش ریسک، بازار سهام از تک محصولی بودن خارج و سرمایه‌گذاران خصوصاً سرمایه‌گذاران پریسک با انتخاب بیشتری مواجه خواهند شد». من آن روز به رئیس سازمان بورس تبریک گفتم به این دلیل که او موفق شد آرزوی دیرینه سه دبیرکل پیش از خود را عملی کند.

اوراق آتی چیست؟

قرارداد آتی یا معاملات آتی (Futures) توافق‌نامه‌ای است قانونی، دارای حد و مرز معین و برای خرید یا فروش یک کالا یا ابزار مالی، برای زمانی در آینده با قیمتی توافق شده هنگام امضای قرارداد. کالای تحویلی قرارداد آتی باید دارای استاندارد کیفیت و کمیت بوده و زمان تحویل و محل تحویل آن نیز مشخص باشد. تنها متغیر در «معاملات آتی» قیمت است که در مرحله معامله کشف می‌شود. «سلف» که یکی از روش‌های داد و ستد ایرانیان در گذشته و حال به شمار می‌رود، نزدیکی زیادی به «قرارداد آتی» دارد.

سلف چیست؟

اجازه بدهید جریان را به سبک خودم ساده کنم. ایرانی‌ها صدها سال پیش، کره‌های درون شکم مادیان را به شرط تحویل بعد از تولد، دادوستد می‌کردند. این همان معاملات آتی است که امروز در بورس‌های دنیا، حجم عمده‌ای از دادوستدها را به خود اختصاص داده است. می‌گویند؛ نیاز، همواره جلوتر از قانون حرکت می‌کند. در ایران قانون خاصی برای دادوستد «ابزارهای مالی مشتقه» وجود نداشت، اما در حالی که شرع مقدس، «سلف خری» را در حد و حدودی خاص مجاز دانسته، هنوز حجم عمده‌ای از دادوستدهای بازار میوه‌تره‌بار کشور، به این شیوه انجام می‌شود. بررسی‌ها نشان می‌دهد، با وجود محدودیت‌های قانونی برای استفاده از «قراردادهای آتی»، چیزی حدود نیمی از دادوستدهای محصولات باغی کشور به شیوه «سلف» انجام می‌شود. فعالان اقتصادی می‌گویند باید شرایطی فراهم کرد تا دادوستد به شیوه «سلف» در اقتصاد ایران کاملاً قانونی و حساب شده اجرا شود. در قراردادهای «تحویل آتی» که اکنون ۸۰ درصد حجم معاملات بازارهای سهام را در اختیار گرفته است، طرفین تعهد می‌کنند در یک تاریخ مشخص و با یک قیمت مشخص، یک کالا با کیفیت مشخص را مطابق ضوابط بازار رسمی بورس مبادله کنند. سابقه این نوع معاملات در ایران به سال‌ها پیش برمی‌گردد. می‌گویند عشایر ایران صدها سال پیش، کره‌های درون شکم مادیان را به شرط تحویل بعد از تولد، معامله می‌کرده‌اند. این روش با حالت‌های دیگری، اکنون نیز در بازارهای غیررسمی ایران رواج دارد؛ از بازار غیررسمی کوبین‌فروشان در تهران تا بازار زیره و زعفران کاشمر. دوباره آن چه مطرح شد را به صورت خلاصه مرور می‌کنیم: قرارداد آتی حالت تکامل یافته قرارداد سلف است که از طرفین قرارداد، سپرده‌ای به‌عنوان حاشیه اطمینان گرفته می‌شود تا ملزم به اجرای تعهدات خود شوند. بدین ترتیب، پس از امضای قرارداد، خریدار موظف است بخشی از قیمت نهایی را به صورت پیش پرداخت بپردازد. فروشنده نیز در تاریخ موعد، نسبت به تحویل تمام کالا اقدام می‌کند. خریدار، بقیه تعهدات خود را در موعد نهایی پرداخت می‌کند.

ویژگی‌های معاملات آتی

تا این جا متوجه شدید که اوراق آتی سهام، قراردادی است بین خریدار و فروشنده که براساس آن تعهد می‌شود که سهام یک شرکت معین در تاریخ مشخصی خریده یا فروخته شود. بر این اساس من که متقاضی خریدار اوراق آتی سهام یک شرکت هستم، این گونه محاسبه می‌کنم که قیمت سهم در آینده افزایش خواهد یافت، بنابراین اقدام به خرید اوراق آتی این سهم می‌کنم و شما که فروشنده این اوراق هستید، نیز با این پیش‌بینی که قیمت سهم در آینده کاهش خواهد یافت سهام را برای فروش عرضه می‌کنید. اگر قیمت سهم افزایش پیدا کند من سود خواهم کرد و اگر کاهش پیدا کند شما سود خواهید کرد. اوراق آتی شیوه‌های گوناگونی دارد که در ایران به دلیل ایرادهای شرعی، نوع کلاسیک آن مورد پذیرش قرار گرفته است. براساس قوانینی که در ایران تدوین شده، ۲۰ درصد از قیمت پایه سهم باید به‌عنوان وجه تضمین پرداخت شود تا معامله انجام شود. باید به این نکته هم اشاره کنم که اوراق آتی از سال گذشته در بورس کالا قابلیت دادوستد پیدا کرده و معامله‌گران زیادی وجود دارند که سکه و طلا در بورس کالا به این شیوه خرید و فروش می‌کنند، بنابراین بد نیست مثالی از بورس کالا بیاورم. فرض کنید یکی از کارگزاران به سفارش مشتری‌اش قرارداد خرید ۱۰۰۰ قطعه سکه برای بهمن ماه ۱۳۸۹ منعقد کند یعنی فروشنده سکه‌ها پذیرفته که ۱۰۰۰ قطعه سکه طلا برای تحویل در بهمن ماه امسال آماده کند، بنابراین او موظف است در زمان تعیین شده، تعداد ۱۰۰۰ قطعه سکه طلا با استاندارد مورد نظر خریدار که در قرارداد قید شده، تهیه کند. حسن این کار برای فروشنده این است که در آینده از پائین آمدن قیمت سکه نمی‌ترسد و خریدار هم پیش خودش محاسبه می‌کند که با این خرید، از افزایش قیمت بی‌رویه قیمت سکه در سال آینده مصون خواهد بود. حتماً می‌خواهید بدانید اینگونه داد و ستد کردن چه مزایایی دارد؟ کارشناسان معتقدند استفاده از معاملات آتی می‌تواند به‌عنوان راهکاری برای جذب نقدینگی محسوب شود و با قرارگرفتن معامله‌گران و بازارسازان درکنار معاملات آتی، چرخه بورس برای پذیرایی از سرمایه‌های سرگردان تکمیل می‌شود.

ویژگی قراردادهای آتی

قراردادهای پیمان آتی «دارای ویژگی‌های زیادی هستند. این قراردادها علاوه بر این که به تسهیل مبادلات منجر می‌شوند، قادرند نقش قراردادهای بیمه را هم ایفا کنند. به عبارتی در مقابل تغییرات پیش‌بینی نشده قیمت در آینده، مصونیت ایجاد کنند.» این قراردادها، کارآمدترین ابزارهای مقابله با ریسک در بازار سرمایه به شمار می‌روند. به عنوان مثال مالک یک «پورتفوی سهام» که معتقد است قیمت بازار کاهش می‌یابد، می‌تواند با فروش یک قرارداد «تحویل آتی» روی شاخص سهام مربوط ریسک را کنترل کند اگر مطابق پیش‌بینی صورت گرفته قیمت‌ها کاهش یابد، سود حاصل از فروش قرارداد، زیان حاصل از کاهش قیمت پورتفوی سهام او را جبران خواهد کرد. با توجه به این که قیمت اختیار معامله بستگی به بازار آتی یک کالا دارد، این بازار می‌تواند به منظور کاهش یا افزایش ریسک سرمایه‌گذاری بازارهای آتی مورد استفاده قرار گیرد. به عنوان مثال، خرید یک کالا به قیمت نقد و فروش یک اختیار خرید روی آن کالا، ریسک سرمایه‌گذار را کاهش می‌دهد. اگر قیمت نقد کالا کاهش یابد قیمت قراردادهای اختیار معامله نیز کاهش خواهد یافت. در این صورت سرمایه‌گذار می‌تواند قرارداد را در قیمت پائین‌تر بازخرید کند و سود ایجاد شده می‌تواند دست‌کم مقداری از ضرر بخش کالای نقدی را جبران کند. این نوع معامله در تمام دنیا کاملاً شناخته شده است. برخی معتقدند: «استفاده از قراردادهای اختیار معامله این‌توانایی را به افرادی که می‌خواهند ریسک کمتری داشته باشند اعطا می‌کند.» بازارهای اختیار معامله چند ویژگی مهم دارند. اول اینکه این بازارها دارای هزینه‌های معاملاتی پائین‌تری نسبت به بازار سهام هستند. دومین ویژگی آنها این است که بازارهای اختیار معامله در مقایسه با بازارهای نقد، حجم بیشتری از نقدینگی را در خود جای می‌دهند و سوم اینکه، بازار اختیار معامله به سرمایه‌گذاران اجازه می‌دهد که فروش استقرای را بسیار ساده‌تر انجام دهند. «بازارهای سهام و اوراق بهادار بدون حضور بازار اختیار معاملات نیز ممکن است کارا باشند اما حتی در بازارهای کارا، فرصت‌های «آربیتراژ» سودآور به وجود می‌آید و جو این فرصت‌ها به این معنی است که قیمت بعضی از دارایی‌ها به صورت آبی و زودگذر متفاوت از ارزش ذاتی آنها می‌شود. بنابراین سرمایه‌گذاران می‌توانند بازدهی فراتر از آنچه که بازار برای میزان ریسک آنها در نظر گرفته را به دست آورند.»

<https://t.me/amoozeshbourseiran>

کانال آموزش و نکات بورس